

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

МАКАРЕНКО Олександра Миколаївна

УДК 339.727.22:061.1 ЄС

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**“Роль прямих іноземних інвестицій
у взаємовідносинах України та країн-членів ЄС”**

за ОПП “Міжнародні економічні відносини”
спеціальності 292 “Міжнародні економічні відносини”
галузі знань 29 “Міжнародні відносини”

Подається на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело

_____ О. М. Макаренко

Керівник роботи
Пивовар П.В.
канд. ек. наук, доцент

АНОТАЦІЯ

Макаренко О. М. Роль прямих іноземних інвестицій у взаємовідносинах України та країн-членів ЄС. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) освітнього ступеня за ОПП “Міжнародні економічні відносини” галузі знань 29 “Міжнародні відносини” спеціальності 292 “Міжнародні економічні відносини”. – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена аналізу інвестиційної діяльності України стосовно Європейського союзу. У роботі розглядаються динаміка та структура прямих іноземних інвестицій, а також виклики з якими стикається Україна впродовж своєї незалежності. Також визначено особливості залучення інвестицій в поствоєнний період та можливі шляхи покращення інвестиційної привабливості. Особлива увага приділяється ідентифікації факторів впливу на прямі іноземні інвестиції.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, економіко-математичний аналіз, ЄС, фактори впливу, людський потенціал, політична стабільність.

ABSTRACT

Makarenko O. M. The role of foreign direct investments in the relations between Ukraine and EU member states. – Qualification work on the rights of manuscript.

Qualifying work for the first (bachelor's) degree under the EP "International Economic Relations" in the field of knowledge 29 "International Relations" specialty 292 "International Economic Relations". – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The qualification work is dedicated to the analysis of investment activity of Ukraine in relation to the European Union. The work examines the dynamics and structure of direct foreign investment, as well as the challenges faced by Ukraine during its independence. The specifics of investment attraction in the post-war period and possible ways to improve investment attractiveness are also determined. Particular attention is paid to the identification of factors influencing foreign direct investment.

Key words: foreign direct investment, economic and mathematical analysis, EU, influencing factors, human potential, political stability.

Зміст

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ....	7
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС.....	15
2.1. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій до України.....	15
2.2. Секторальна та територіальна структура прямих іноземних інвестицій в економіку України.....	19
2.3. Внесок країн-членів ЄС в інвестиційний розвиток України.....	23
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	27
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	38
ДОДАТКИ.....	43

Вступ

У рамках сучасної глобалізованої економіки, країни зіштовхуються з необхідністю невинного пошуку нових стратегій та інструментарію з метою забезпечення свого стійкого економічного розвитку. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відіграють ключову роль у цьому процесі, оскільки вони не тільки стимулюють економічне зростання, але й сприяють зміцненню економічних зв'язків між державами, що є особливо актуальним у контексті глобалізації. В умовах сучасних геополітичних та економічних викликів, особлива увага приділяється аналізу ролі ПІІ у формуванні взаємодії між Україною та країнами-членами Європейського Союзу. Це дозволяє оцінити вплив міжнародного капіталу на економічну інтеграцію та розвиток відносин між Україною та ЄС в контексті зміцнення їх економічного партнерства.

Мета роботи полягає у дослідженні ролі прямих іноземних інвестицій як фактору підвищення економічної розвиненості України та визначенні її залежності від взаємодії з Європейським Союзом.

Основними завданнями роботи є:

- дослідити поняття прямих іноземних інвестицій та їх класифікацію;
- визначити особливості залучення ПІІ у періоди криз, викликаних війною;
- проаналізувати динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні;
- розглянути територіальну та секторальну структуру ПІІ;
- дослідити внесок ЄС і інвестиційний розвиток країни та визначити основних її партнерів;
- обґрунтувати фактори впливу на надходження ПІІ до України;
- дослідити шляхи покращення інвестиційної привабливості країни.

Об'єктом дослідження є прямі іноземні інвестиції в контексті взаємодії з країнами ЄС та їх роль у формуванні належних умов для сталого економічного розвитку України. *Предметом дослідження* виступає аналіз специфіки залучення ПІІ до України, включаючи оцінку впливу цих інвестицій на економічне зростання, а також детальне вивчення факторів, що сприяють або

перешкоджають ефективній інтеграції іноземного капіталу в національну економіку.

Дослідження ґрунтується на діалектичному методі пізнання та системному підході до наукових праць. Головними методами дослідження є монографічний метод, суть якого полягає в глибокому вивченні літературних джерел, абстрактно-логічний, що допомагає сформулювати висновки на основі отриманого дослідження. Також застосовано статистичні методи дослідження, такі як спостереження, зведення та групування, розрахунок динаміки тощо. Крім того, використано регресійний аналіз для визначення взаємозв'язку між змінними факторами впливу на інвестиції.

Робота базується на дослідженнях, які опубліковані в періодичних наукових виданнях, працях науковців як з України, так і з-за кордону, а також матеріалах науково-практичних конференцій та електронних ресурсах, що являють собою електронні бази даних економічних показників. Обрану тему досліджували такі науковці, як Хаймер С., Обстфелд М., Стігліц Дж. та інші. Вони зробили значний внесок у розуміння економічної категорії прямих іноземних інвестицій, а також їх вплив на розвиток країни та рівень її взаємодії з іншими суб'єктами. Досліджували роль інвестицій та їх розвиток в Україні та поза її межами такі вітчизняні економісти як Злотенко О. Б., Біленко Ю. І., Михайленко О. Г., Тесля С. М., Батура О. В., Реверчук С. К., Прокопчу О. А., Пивовар П. В. та інші. Вони зосереджувалися на особливостях інвестиційної діяльності досліджували фактори впливу на них.

За результатами роботи було опубліковано 3 наукові дослідження.

1. Макаренко О. М. Аналіз прямих іноземних інвестицій в Україні. Матеріали конференції: Мировідбудова та глобальне економічне зростання: фокус дипломатії. Житомир: ПНУ. 2023. С.114-117
2. Макаренко О. М. Інвестиційна привабливість України: виклики та перспективи. Матеріали конференції: Менеджмент, маркетинг, логістика: тренди та подолання викликів. Житомир: ПНУ. 2023. С.125-129

3. Пивовар П. В., Макаренко О. М. Індекс Doing Business як індикатор розвитку бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 76-83.

Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи, один з яких має три підрозділи, висновки, перелік використаної літератури та додатки. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 81 сторінка, серед яких розміщено 16 рисунків, 10 таблиць, 50 використаних джерел інформації та 29 додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відіграють важливу роль у глобальній економіці, сприяючи економічному зростанню та розвитку країн. Вони є ключовим механізмом для міжнародного бізнесу, який є основою для надходження ПІІ до країн, де вони розташовані.

У відповідності до Закону України “Про режим іноземного інвестування”, іноземні інвестиції визначаються як вкладення засобів іноземних інвесторів у об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до українського законодавства з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [28]. В той же час, деякі вчені висловлюють критичне ставлення до даного визначення, оскільки такі поняття як “цінності” та “соціальний ефект” є занадто широкими для розуміння, тому роблять визначення занадто загальним. Говорушко Т. А. та Обушна Н. І. пропонують більш широке тлумачення поняття “іноземні інвестиції”, розглядаючи його як сукупність грошових, майнових, інтелектуальних та інших цінностей, які іноземні інвестори вкладають у підприємницькі та інші види діяльності на території України з метою отримання прибутку та/або досягнення економічних, соціальних, інноваційних та екологічних результатів [5, с. 92].

Наприкінці 70-х ХХ ст. Стівен Хаймер, досліджуючи іноземні інвестиції, як один із видів міжнародної діяльності компаній, виокремив із портфельних інвестицій – прямі, за таким критерієм, як ступінь контролю над підприємством. Тобто прямі іноземні інвестиції – вкладення капіталу, при якому інвестор набуває значного контролю та впливу на управління іноземним підприємством. С. Хаймер вважав, що даний вид інвестицій відбувається тоді, коли донор (іноземний інвестор) здійснює діючий контроль над управлінням підприємством, наприклад, через володіння більшістю акцій чи участь у прийнятті управлінських рішень. А власник портфельних інвестицій має лише фінансовий інтерес щодо підприємства, не беручи активної участі в управлінні [43].

Починаючи з першого визначення поняття “прямі іноземні інвестиції”, спостерігалося помітне збільшення та розширення його визначень (додаток А). Виходячи з переліку понять прямих іноземних інвестицій, можна виокремити три основні ознаки:

- довготривалий економічний інтерес, оскільки інвестор розглядає прямі іноземні інвестиції як тривале економічне зобов'язання, вкладаючи ресурси на перспективу та сподіваючись отримати прибуток у майбутньому;
- отримання та/або зберігання контролю над підприємством та його ресурсами, наприклад, через володіння певною часткою акцій із правом голосу;
- активна участь в управлінні, включаючи участь у прийнятті стратегічних рішень та управлінських аспектах для забезпечення ефективного функціонування підприємства та отримання підприємницької вигоди.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ), як складова портфельних інвестицій, демонструють значущі диференціації, які були виявлені в ході активних та безперервних досліджень численних вчених (додаток Б). Незважаючи на очевидні відмінності, портфельні інвестиції іноді можуть набувати характеристик ПІІ, включаючи можливість довгострокового розміщення та високу ліквідність. Також варто зазначити, що прямі інвестиції можуть бути здійснені через придбання цінних паперів, таких як акції, що є загальноприйнятою практикою і для портфельних інвестицій.

У контексті міжнародної інтеграції і співробітництва виділяють вертикальні та горизонтальні ПІІ. Вертикальні інвестиції характеризуються капіталовкладеннями в різні етапи виробництва певного продукту, що дозволяє транснаціональним корпораціям оптимізувати елементи внутрішньофірмових ланцюгів створення вартості та реалізації на ринках із низькою ефективністю. Горизонтальні інвестиції, в свою чергу, передбачають капіталовкладення за кордоном у тій самій галузі, що і базова країна, з метою виробництва товарів за межами національних кордонів. Основними мотивами для такої форми інтеграції є зниження логістичних витрат, економія на масштабі та уникнення митних зборів.

За масштабами залучення прямих іноземних інвестицій виділяють трансконтинентальні інвестиції, що формуються через вигідність виробництва у країні (на континенті), де вона буде реалізована або яка межує з більш вигідним ринком; та транснаціональні вкладення, що позиціонуються як інвестиції в сусідню країну [5, с. 95-96].

За формою оформлення наявні такі види ПІІ, як:

- явні (юридично правильно оформлені);
- приховані (оформлені як інвестиції для перелиття капіталу – одна з офшорних схем);
- “чорні інвестиції” (кошти, отримані незаконним шляхом).

За метою інвестування виділяють такі прямі іноземні інвестиції:

- для досягнення фінансової мети, що полягає в отриманні прибутку від відсотків, пов’язаних із використанням кредиту, позики тощо;
- для досягнення підприємницької мети, базуються на отриманні контролю над підприємством та отриманні повної інформації про її діяльність;
- для реалізації іншої мети, включають вкладення капіталу для встановлення впливу на незалежний об’єкт або покращення економічних взаємовідносин країни з іншими державами [33, с. 135-136].

Додатково ПІІ можна поділити за об’єктом інвестування на “brownfield investment” та “greenfield investment”. Перший вид інвестування здійснюється у вже існуючі підприємства або об’єкти для їх модернізації, реконструкції та розвитку. Другий вид – здійснюється в нові об’єкти або території, що раніше не використовувалися для підприємницької діяльності. Фактично, інвестор створює нове підприємство, будує нові об’єкти, заводи, офіси тощо.

За формою власності інвестиції можуть бути приватні, державні, змішані, інвестиції міжнародних, а також недержавних організацій.

За видами інвестицій прями вкладення можуть здійснюватися в:

- іноземній конвертованій валюті;
- валюті України при реінвестуванні;
- будь-яке рухоме та нерухоме майно;

- грошові вимоги та права на виконання зобов'язань;
- права на інтелектуальну власність;
- інші нематеріальні складові;
- акції, облігації та інші цінні папери, в додаток корпоративні права, виражені в конвертованій валюті;
- права на здійснення господарської діяльності, на користування надрами та використання природних ресурсів відповідно до законодавства;
- інші цінності відповідно до законодавства України [5, с. 95-95].

Інші види загальновідомої класифікації прямих іноземних інвестицій наведені (додаток В), проте й вони не є вичерпними, оскільки розглядати інвестиції можна за дуже різноманітними критеріями. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відіграють важливу роль у глобальній економіці, сприяючи економічному зростанню країн-реципієнтів. Вони є ключовим механізмом для передачі капіталу, технологій, знань та навичок між країнами. До того ж мають вагомому кількість власних переваг, що в результаті мають відображення на економіках країн, що залучають інвестиції.

Можна визначити переваги ПІІ шляхом виокремлення їх основних складових (додаток Г). Перш за все зростання обсягів прямих іноземних інвестицій сприяє зростанню економіки країни-реципієнта за рахунок надання донором доступу до ресурсів, які були недоступні країні. Це можуть бути як певні складники для виробництва продукції з доданою вартістю, так і капітал або ж техніка для виробництва тощо.

Також потрібно відмітити, що країни-інвестори часто мають більші фінансові можливості, а також беруть на себе ризики, пов'язані з довгостроковими вкладеннями, тобто інвестор починає накопичувати капітал переважно в разі прибутковості бізнесу, а до того вкладені ресурси можуть реінвестуватися. До того ж країни змушені вести політику та приймати такі рішення, що задовольняли інвестора, оскільки він може повністю вивести інвестиції. Таким чином, це призводить до відносної прозорості у більшій частині

діяльності об'єктів інвестування, формуючи на законодавчому рівні сприятливий бізнес-клімат.

За рахунок передачі досвіду та отримання нових навичок, країни отримують висококваліфіковану та конкурентоспроможну на ринку праці робочу силу. Крім того, даний фактор допомагає усвідомити важливість навчання та наявності реальних вмінь, що стимулює загальне підвищення освітнього рівня. До того ж, підвищується технологічна складова. [21, с. 184-186].

На рівні країни прямі іноземні інвестиції приносять не менше вигоди. Так, підвищується рівень зайнятості, покращення іміджу країни та формування високого рівня надійності вкладень, зростання експортної орієнтованості та загальних обсягів експорту, полегшення входження на іноземні ринки для вітчизняних виробників, як наслідок конкуренції та інші.

Попри позитивний вплив прямих іноземних інвестицій як безпосередньо на бізнес, так і на економіку країни-реципієнта, присутній ряд негативних наслідків. Сюди можна віднести зокрема розвиток залежності від прямих іноземних інвестицій. В даному випадку додатковим ризиком виступає можливе витіснення вітчизняного виробника товарів та/або послуг. Таким чином країна стає більш вразливою до змін на ринках або кризових ситуацій. До того ж інвестор у таких випадках має можливість для впливу на внутрішню політику країни та її рішення. Крім того, можлива монополізація ринку. Також прямі іноземні інвестиції поступово призводять до розшарування регіонів: одні більш розвинені в наслідок активного інвестування, інші ж відстають у розвитку. Такий варіант можливий через нерівномірний розподіл інвестицій.

III часто надходять через послаблення в певних вимогах або стандартах країни. Наприклад, якщо екологічні стандарти певної країни нижчі, ніж в інших, то інвестиції до країни-реципієнта переважно підуть у важку промисловість або інший вид виробництва, що призводить до високого рівня забруднення. Крім того, даний фактор у свою чергу впливає на довкілля та здоров'я населення.

В цілому прямі іноземні інвестиції вважаються одним із інструментів обміну капіталами, технологіями та іншими ресурсами між країнами, сприяючи

глобалізації економіки. Прямі інвестиції можуть нести як позитивні так і негативні наслідки, проте є бажаними, особливо для країн, що розвиваються. Це зумовлено тим, що саме на ці країни відчувають вплив країн-донорів найбільше. Таким чином інвестиції не є панацеєю у вирішенні всіх економічних проблем та складнощів, проте при раціональному використанні роблять економіки більш конкурентоспроможними на світових ринках товарів та послуг, допомагають потенційним країнам-приймачам інвестицій покращити свій бізнес-клімат, а також сприяють загальному покращенню іміджу країни серед міжнародної спільноти.

У воєнний період, коли країна зазнає великих збитків, привертання іноземних інвесторів може вимагати специфічних стратегій та гарантій. Наприклад, можливе створення особливих економічних зон чи податкових пільг для іноземних компаній, що готові інвестувати в процес відновлення. З іншого боку, поствоєнний період може визначати перехідну фазу, де необхідно забезпечити стабільність та довіру інвесторів до перспектив економічного зростання, формуючи умови для подальшого розвитку бізнесів.

Одним із найяскравіших прикладів поствоєнного відновлення Європи за допомогою інвестицій є План Маршалла (1948 р.) [47]. Виокремлюють три основні етапи відновлення економічної потужності країни за Планом Маршалла (додаток Д). Фактично, саме другий етап даного Плану запусив економіки країн, оскільки базувався на зростанні інвестицій та створенні умов для їх надходження, в тому числі забезпечення технологічної складової виробництва. Закупівлі обладнання в сумі 14% від виділених коштів Планом Маршалла відіграли важливу роль у відновленні промислової потужності Європи. План Маршалла частково фінансував 143 проекти промислового обладнання на загальну суму до 600 млн дол. США з відведених 2,25 млрд дол. США. У Франції отримали часткове фінансування 43 великі проекти обладнання, загальною вартістю до 132,9 млн дол. США (Sollac, Usinor, гідро- та теплоелектростанції, нафтовидобувна установка). В Італії ЕСА надавала Fiat позику на суму 14,6 млн дол. США [22, с. 198]

План Маршалла визнавався як вражаюча інвестиційна програма, яка сприяла економічному відновленню країн-реципієнтів. Кожна з цих країн відчула позитивний вплив від фінансування США. Реалізація цієї програми підкреслила, що зовнішня допомога, що компенсує відсутність інших видів інвестицій, може важливо сприяти економічному зростанню.

Так яскравими прикладами ефективного використання інвестицій за Планом Маршалла стала Західна Німеччина та Італія, що входили до п'ятірки країн, які разом отримали 2/3 коштів, виділених умовами Плану. Кошти вливалися за умови їх прямого використання для купівлі сільськогосподарської та промислової продукції [10].

Японія представляє собою винятковий приклад ефективного залучення прямих іноземних інвестицій у періоди кризових ситуацій. Ще до початку Першої світової війни, країна активно займалася створенням сприятливих умов для іноземних капіталовкладень у промисловий сектор. До 1914 р. основними іноземними партнерами Японії виступали Великобританія, Сполучені Штати Америки, Франція та Німеччина. Частка японських компаній складала приблизно 2% від світового обсягу прямих іноземних інвестицій. Незважаючи на зниження інвестиційної активності під час воєнних дій, Японія продовжувала отримувати значні іноземні інвестиції [46].

Успіх Південної Кореї частково також зумовлений прямими іноземними інвестиціями, проте у зворотному їх використанні, тобто частковому обмеженні. Активне влиття ресурсів до країни почалося після Корейської війни 1950-1953 рр. Корейська війна є одним з епізодів "Холодної війни". За результатами воєнних дій Корея була поділена на Північну та Південну по 38-й паралелі, які відносяться до різних таборів – комуністичного та демократичного. В наслідок війни країна зазнала суттєвих руйнувань, тому існувала потреба у відновленні соціальної інфраструктури та економіки в цілому. До 1960 р. США фінансово підтримували Південну Корею у вигляді субсидювання, проте тоді розпочалося усвідомлення важливості технологічного розвитку.

Починаючи з 60-х по 90-і рр. XX ст. Південна Корея зосередилася на технологічній моделі розвитку. Основна ідея полягала в імітації технологій, що використовувалися іншими країнами. Тобто компанії не розробляли нічого нового, зате використовували добре відомі технології та знання. Уряд країни визначив стратегічні галузі для збільшення конкурентних переваг країни. При цьому все формувалося навколо вже наявних великих корпорацій, а щоб забезпечити повний контроль над технологічними процесами, Південна Корея обмежувала доступ прямих іноземних інвестицій у визначені галузі. За допомогою цієї стратегії Корея створила сильну високотехнологічну промисловість всього за 35 років [6].

Вже за 5 років впровадження стратегії Південна Корея стала досить відкритою для прямих іноземних інвестицій. У 1965 р. країна активно користувалася перевагами надходження прямих іноземних інвестицій з Японії, включаючи технології виробництва [46]. З огляду досвіду використання прямих іноземних інвестицій у кризових ситуаціях, спричинених війнами, можна виокремити низку особливостей їх залучення (додаток Е).

Отже, приходимо до висновків, що залучення прямих іноземних інвестицій не полишає своєї актуальності ні в період економічної стабільності чи розвитку, ні за часу сповільнення економіки. Крім того, виступає одним з інструментів, що забезпечує вихід із криз.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СТАНУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА КРАЇН - ЧЛЕНІВ ЄС

2.1. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій до України

Сучасна економіка України, яка переживає період інтенсивних змін та трансформацій, за прогнозами багатьох політиків, виявлятиме надзвичайний інтерес для іноземних інвесторів після завершення війни. До того ж прямі іноземні інвестиції є одним із головних показників взаємодії країни з глобальним економічним співтовариством, тому покликані для сприяти економічному розвитку країни. Таким чином варто визначити вплив прямих іноземних інвестицій на економіку України. Для цього використано кореляційно-регресійний аналіз. Основними показниками, відносно якого буде вимірюватися взаємозалежність, взято ВВП України та чисті надходження прямих іноземних інвестицій України за період з 1992 р. по 2022 р. Проте спочатку варто розглянути динаміку та обсяги інвестицій.

Враховуючи зазначене розглянемо динаміку надходжень прямих іноземних інвестицій до України (додаток Ж). Протягом 30 років незалежності України прямі іноземні інвестиції не мали тривалого періоду з стабільним зростанням. Чисті надходження ПІІ в Україну зазнавали постійним змін, а найдовшим періодом відносної стабільності можна вважати лише перші роки самостійності України, проте й тенденція притаманна 1994-1998 рр., коли в 1994 р. відбулося зростання ПІІ на 67,9%, у 1995 р. – на 95,1%, та в останні роки на 19,6% та 19,3% відповідно. Наступні короткотривалі періоди зростання відбулися з 2006 по 2008 рр. та 2010-2012 рр..

Найбільш негативні тенденції спостерігались у 2013-2015 рр., що пов'язано з російсько-українською війною та Революцією гідності. Інвестори були не впевнені в політичній стійкості країни, тому надходження ПІІ знизилося на 44,8% та 81,2% у 2013 р. та 2014 р. відповідно. А з початком війни інвестори почали виводити власні інвестиції, тому в 2015 р. відбувся відтік інвестицій у розмірі 198

млн дол. США., проте наступного року влада України частково вирівняла ситуацію, тому обсяг інвестицій склав 4128 млн дол. США. Наступними роками вагомим скороченням надходжень прямих іноземних інвестицій були 2020 та 2022 рр., коли відбулося зменшення притоку на 94,8% та 95,4% відповідно, хоча в 2018 р. ПІІ зросли на 35,2%, а в 2019 р. – на 16,5%, що давало розуміння: країна поступово стабілізує економічний стан.

Дані тенденції притаманні також динаміці ПІІ за грошовими потоками (додаток З) та (додаток И). ПІІ за принципом спрямованості, або за грошовими потоками, в Україні зазнали суттєвих змін протягом останніх 10 років. Найвищими обсяги ПІІ до України були у 2021 р., зазнавши зростання у 8 разів відносно попереднього року, напередодні повномасштабного вторгнення, яке спричинило наступне падіння інвестицій на 82,8%. Протягом 2017 - 2019 рр. простежується тенденція до поступового зростання потоків ПІІ, оскільки спочатку вони зросли на 20,7%, а потім ще на 31,5%. Зростання також можна простежити динамікою, проте дана тенденція не зберігалася, що зумовлено негативними наслідками пандемії COVID-19. Потік ПІІ з України набув найбільшого значення у 2019 р., зрісши у 13 разів порівняно з попереднім роком, але це був єдиний, окрім 2016 р., коли темпи росту були позитивними. Попередня тенденція до зниження потоків ПІІ до України в 2014 р. на 90,9% та 2015 р. – у 2 рази сформувалася через початок Російсько-української війни, похитнувши економічну стабільність країни. Надходження ПІІ від України мало ті ж самі зміни, оскільки присутній спад у 2014 р. на 73,4% та 2015 р. – у майже 1,5 р. [13, с. 114-115].

За динамікою (додаток Ж) спостерігається позитивне зростання прямих іноземних інвестицій у періоди 2006-2008 рр. та 2010-2012 рр., що включають часи до та після Світової фінансової кризи 2008-2009 рр.. Зокрема, у 2006-2008 рр. зростання склало 5309 млн дол. США, що майже вдвічі перевищує попередній показник. У контексті України, період 2002-2005 рр. демонструє абсолютне зростання у розмірі 7115 млн дол. США. Порівняно з 2002 р., 2005 р. показав збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій у 11,3 р., при цьому

найбільше зростання, в 4,5 рази, було зафіксоване саме в 2005 р. У період 2009-2012 рр. абсолютне зростання склало 3585 млн дол. США. Незважаючи на те, що це зростання менше, ніж у попередні періоди, воно характеризується стабільними темпами: в 2010 р. – 134,9%, в 2011 р. – 111%, а в 2012 р. – 116,6%. Ці дані свідчать про значну стабільність інвестиційних потоків в Україну в довоєнний період.

Знаючи тенденції потоку ПІІ, варто визначити роль капіталу загалом для економіки країни. В даному разі, використовуємо модель Кобба-Дугласа, що дозволяє аналізувати, які зміни у використанні факторів виробництва впливають на обсяг виробництва. Вона також допомагає в оцінці ефективності виробництва та прийнятті рішень щодо оптимального використання ресурсів. Математично модель має вигляд (2.1.1.):

$$Y = a_0 * K^{a_1} * L^{a_2} , \text{ де:} \quad (2.1.1.)$$

Y – обсяг виробництва (ВВП);

K – валове накопичення капіталу;

L – робоча сила;

a_0, a_1, a_2 – відповідні коефіцієнти.

З використанням виробничої функції було застосовано вибірку даних із 1991 по 2021 рр. Розрахункове ВВП має середнє відхилення від використаних даних ВВП 0,8% (додаток К).

Адекватність функції перевірена за критерієм Фішера, де F розрахункове більше за F табличне. В даній моделі, умова виконується, оскільки F розрахункове складає 151,4901, а F табличне – 0,01005, тобто модель адекватна.

Аналіз виробничої функції, дозволяє сказати, що середня віддача від капіталу перевищує середню віддачу від робочої сили на 0,44308. Середня віддача від накопичення капіталу становить 4,98692, а від робочої сили – 4,54284. Таким чином, на одиницю ресурсу припадає відповідна одиниця зростання виробництва. Загалом ефективність капіталу має постійну позитивну тенденцію.

Так, ефективність капіталу зростає з 3,08 у 1991 р. до 7,61 у 2021р. Робочій силі притаманна та ж тенденція, а загальне зростання ефективності відбулося в 5 р.

Також при розгляді граничної ефективності ресурсів видно, що ВВП зростає, якщо збільшити обсяги використання капіталу. Якщо ж підвищувати кількість робочої сили, то ВВП стрімко падатиме. Дані тенденції зберігаються протягом всього досліджуваного періоду. Крім того, якщо збільшити обсяги капіталу на 1%, то ВВП країни зростає на 0,73%. Якщо ж збільшувати кількість робочої сили, то ВВП знизиться на 5,59%.

У даному разі, негативне значення граничної ефективності одного з ресурсів та коефіцієнту еластичності демонструє, що ресурси не можуть бути взаємозамінними при одних і тих же обсягах виробництва. Тобто заміщення одного ресурсу іншим призведе до зниження ВВП в середньому на 7%.

Модель Кобба-Дугласа доводить, що для України постійний притік капіталу є вкрай важливим та необхідним, а в результаті стрімкого поширення глобалізаційних процесів та наслідків Російсько-української війни, Україна визнає важливість створення сприятливого інвестиційного клімату для приваблення капіталу та технологій для подальшого відновлення країни. Аналіз динаміки ПІІ є ключовим інструментом для розуміння тенденцій, факторів та викликів, що впливають на притік іноземних інвестицій в Україну.

Загалом приходимо до висновків, що Україна за період свого існування частіше стикається з кризовими явищами та не встигає отямитися від них. До того ж прямі іноземні інвестиції до України відіграють чи не найважливішу роль для її економічного стану, оскільки відновлення та подальший розквіт економіки можливий лише за умови суттєвих вкладень. Проте, наразі, ПІІ в Україні недостатньо ефективні та й залучаються в досить малих об'ємах внаслідок неспроможності країни досягнути тривалої економічної рівноваги.

2.2. Секторальна та територіальна структура прямих іноземних інвестицій в економіку України

У контексті детального аналізу прямих іноземних інвестицій в економіку України суттєве значення має розгляд секторальної та територіальної структур цих інвестицій. Аналіз секторальної структури прямих іноземних інвестицій надає можливість визначити ключові галузі економіки, які приваблюють іноземні капітали, та водночас ідентифікувати сектори, з яких відбувається відтік інвестицій. Це допомагає зрозуміти, наскільки ефективно галузі адаптуються до зовнішніх впливів, а також оцінити потенціал для майбутнього зростання або необхідність вдосконалення інвестиційної привабливості певних сфер економіки. Такий аналіз сприяє вибудовуванню стратегій на макроекономічному та мікроекономічному рівнях, із метою залучення та утримання іноземних інвестицій у стратегічно важливі галузі.

Аналіз структури прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності в 2015 р. (додаток Л) та структури ПІІ в 2022 р. (додаток М). За даними 2015 р., відбувався переважно відтік інвестицій, що було раніше розглянуто в динаміці прямих іноземних інвестицій, проте були види діяльності, до яких інвестиції продовжували надходити. До них відносяться фінансова та страхова діяльність – 3054,4 млн дол. США; сільське, лісове та рибне господарство – 589,3 млн дол. США; інформація та телекомунікації – 368,5 млн дол. США; виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 303,5 млн дол. США та виробництво виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність – 79,5 млн дол. США.

При цьому відбувся суттєвий відтік прямих іноземних інвестицій із промисловості в розмірі 2143,2 млн дол. США, з якої переробна промисловість втратила 1378,8 млн дол. США та виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – 850 млн дол. США; оптової та роздрібною торгівлі – 1115,1 млн дол. США; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 592,6 млн дол. США.

Якщо розглядати дані за 2022 р. за видами діяльності, то ситуація загалом не зазнала суттєвих змін, якщо порівнювати 2015 та 2022 рр., оскільки першість за влиттям прямих іноземних інвестицій залишилася за фінансовою та страховою діяльністю в сумі 1078,9 млн дол. США, що на 1975,5 млн дол. США (35,3%) менше, ніж у 2015 р. Друге місце зайняла оптова та роздрібна торгівля – 680,1 млн дол. США. Наступне місце посіла діяльність у сфері інформації та телекомунікацій – 570,5 млн дол. США, що залучила на 202 млн дол. США, тобто в 1,5 рази більше порівняно з 2015 р.; сільське, лісове та рибне господарство – 378,3 млн дол. США (нижче на 211 млн дол. США, або на 35,8%). Завершує п'ятірку транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність із сумою вкладень у розмірі 159,6 млн дол. США.

Загалом у 2022 р. відбувся відтік прямих іноземних інвестицій переважно з промисловості, який сумарно склав 1655,4 млн дол. США, зокрема було втрачено 824,8 млн дол. США та 434,1 млн дол. США в переробній промисловості і добувній промисловості відповідно. У виробництві хімічних речовин і хімічної продукції інвестори забрали інвестиції в розмірі 660,5 млн дол. США, а щодо постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря було втрачено 395,2 млн дол. США.

Якщо розглядати прямі іноземні інвестиції виключно за акціонерним капіталом у проміжний період 2015 та 2022 рр. (додаток Н), прийдемо до остаточних висновків, оскільки варто ПІІ мають різні прояви і лише по загальній динаміці не можна сказати нічого точного. Так у 2019 р. вкладання прямих інвестицій, а саме в акціонерний капітал, переважно здійснюється в такі види діяльності як оптова та роздрібна торгівля – 5,7 млрд дол. США, фінансова та страхова діяльність – 4,6 млрд дол. США, операції з нерухомим майном – 4,5 млрд дол. США та промисловість – 11,6 млрд дол. США (1/3 вкладень) [13, с.116].

За структурою ПІІ за акціонерним капіталом в економіці України за видами економічної діяльності (додаток Н) стає очевидним, що найбільш прибутковою та стабільною діяльністю в Україні є саме промислове виробництво, основу якого в ПІІ складає переважно: переробна промисловість, маючи 41% акціонерного

капіталу; виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів із часткою 14% та добувна промисловість та розроблення кар'єрів – 10% [13, с. 116].

Паралельно з цим, розглянемо територіальну структуру прямих іноземних інвестицій, розкриваючи роль різних областей України в залученні зовнішнього капіталу та інших ресурсів. Якщо розглянути ПІІ у вигляді акціонерного капіталу в розрізі регіонів України, то в 2019 р. найбільше інвестицій надходило до м. Києва – 19,3 млрд дол. США (54% від загального обсягу), Дніпропетровської обл. – 3,8 млрд дол. США (10%), Київської обл. – 1,6 млрд дол. США (4,6%), Донецької обл. – 1,4 млрд дол. США (3,9%), Одеської обл. – 1,3 млрд дол. США (3,5%) та Полтавської обл. – 1,2 млрд дол. США (3,2%). Найменше іноземного акціонерного капіталу міститься в Кіровоградській, Тернопільській та Чернівецькій областях. Перелік лідерів та аутсайдерів по регіонах протягом п'яти років є незмінним [13, с. 115].

У 2015-2022 рр, ми спостерігаємо виразну концентрацію інвестицій у столиці країни (додаток П). В місті Києві в 2015 р. було зареєстровано 2898,8 млн дол. США прямих іноземних інвестицій, у той час як у 2022 р. цей показник знизився до 1254,5 млн дол. США. Це свідчить про значний спад, але все ще підкреслює важливість Києва як основного центру інвестиційної діяльності.

Значна увага також приділяється іншим регіонам. У 2015 р. в Полтавську область було інвестовано 131,3 млн дол. США, у Харківську область – 110 млн дол. США, у Львівську область – 69,5 млн дол. США, а у Вінницьку область – 63,7 млн дол. США. Ці дані демонструють інвестиційну активність не лише в столиці, але й у ключових регіональних центрах. У 2022 р. подібна тенденція залишилась характерною, зокрема в Львівській, Харківській та Вінницькій областях. Це підкреслює важливість цих регіонів як стабільних магнітів для прямих іноземних інвестицій, що може свідчити про їхню економічну привабливість та стратегічне географічне розташування. Як 2015 р., так і 2022 р., є періодами, на яких суттєво відображається ситуація в країні, тому абсолютно виправданим є відтік інвестицій у переважній більшості областей. Так у 2015 р.

найбільш непривабливими для інвесторів виявилися такі області: Донецька, Луганська, Одеська, Рівненська, Запорізька та Дніпропетровська, а також Київська. Зокрема це пов'язано з початком Російсько-української війни, оскільки частина територій опинилася під окупацією, а АР Крим було анексовано, тому на цих та прилеглих територіях суттєво відобразилася дана ситуація. До того ж загалом розпочалася як політична, так і економічна нестабільність в країні, тому в цілому втрата ПІІ відбулася в 16 областях України.

У 2022 р. повномасштабне вторгнення росії не змогло на стільки похитну довіру до України, як у 2015 р., тому особливо відчутний відтік прямих іноземних інвестицій відбувся лише в декількох областях, серед яких Дніпропетровська, Запорізька, Рівненська та Івано-Франківська.

Розглядаючи територіальну структуру (додаток Р), спостерігаємо, що 46% прямих іноземних інвестицій надходить до Києва, а привабливими для інвестора виступають такі області: Полтавська – 480,9 млн дол. США, Львівська – 366,4 млн дол. США та Вінницька – 253,5 млн дол. США.

З огляду вище наведеної інформації стає очевидним, що основними видами діяльності, що мають перспективи для подальшого розвитку є промисловість та фінансова і страхова діяльність. До того ж найбільш захищеними від зовнішніх чинників, а саме війни є західні області України, тому в подальшому можлива концентрація виробництва саме на даній території.

У 2015 р. війна завдала суттєвих проблем, похитнувши довіру інвесторів та негативно вплинувши на промисловий центр України, тобто південно-східні області України, де й відбулося вилучення інвестицій. А в 2022 р. у зв'язку з погіршенням військової ситуації відбулося повторне виведення капіталу. Щоб упевнитися в правильності висновків щодо думки: війна негативно впливає на інвестиційні потоки до України, будемо відповідну модель (додаток С).

За допомогою додатку Excel проводимо регресійний аналіз, де незалежна змінна (Y) – ПІІ в Україну з 1992 по 2022 рр., а незалежні змінні: X1 – рік, X2 – булева змінна. Фіктивна змінна може набувати лише двох значень: 1 або 0, тому

роки, коли розпочалася та триває Російсько-українська війна позначено 1, а всі інші – 0.

Загалом у моделі проаналізовано вибірку за 31 рік. Результати регресії показують, що обидві незалежні змінні – рік (X_1) та фіктивна змінна, яка вказує на наявність війни (X_2), мають статистично значущий вплив на прямі іноземні інвестиції в Україну. Коефіцієнт детермінації складає 0,515, що означає: 51,5% варіації в прямих іноземних інвестиціях пояснюється регресійною моделлю. Це доволі високий показник для такої моделі, проте наявні інші фактори впливу, що потребують додаткового дослідження.

Проте перша незалежна змінна, рік, має позитивний коефіцієнт (431,01), що свідчить про тенденцію зростання прямих іноземних інвестицій із плином часу. Друга незалежна змінна, фіктивна змінна для війни, має від'ємний коефіцієнт (- 6942,47), що означає, що війна в Україні негативно впливає на прямі іноземні інвестиції.

Таким чином, результати регресії свідчать про те, що наявність війни є важливим фактором, що впливає на надходження прямих іноземних інвестицій в Україну, але не єдиним.

2.3. Внесок країн - членів ЄС в інвестиційний розвиток України

Європейський союз, як стратегічний партнер України, відіграє важливу роль у сприянні її інвестиційному розвитку. Взаємодія з країнами-членами ЄС переросла в комплексний механізм економічної співпраці, спрямований на зміцнення економічної стійкості України та поглиблення інтеграції, зокрема після підписання Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі [3].

Логічно було припустити, що в контексті даного партнерства в подальшому збільшиться обсяг надходження прямих іноземних інвестицій. Проте Індекс інвестиційної привабливості України не надає такої впевненості, за динамікою показників Індексу (додаток Т). Загалом за підрахунками ЕВА Україна має скоріше несприятливе інвестиційне середовище. Найвищі показники індексу в Україні простежуються в 2017-2018 рр. із середньою річною оцінкою 3,09 бали.

До 2019 р. спостерігалася тенденція до зростання, проте після цього у зв'язку із світовими подіями індекс зазнавав постійних коливань. Так за середньорічними показниками в 2019 р. відбулося зниження балів індексу на 6%, а в 2020 р. – на 15,3%, проте 2021 р. відбулося зростання індексу на 13,4%, що свідчило про відновлення України після пандемії COVID-19. У 2022 р. індекс знову знизився на 16,5 %, порівняно з попереднім роком, чому сприяло повномасштабне вторгнення росії на територію України [14, с. 125].

Основним інвестором в економіку України протягом тривалого періоду часу є Європейський Союз. Починаючи з 2013 р. по 2019 р. загалом на Європу припадала частка інвестицій, що коливалася в межах від 53,5% до 57,9% [15, с. 171]. За період із 2017 по 2021 рр. відзначалося щорічне підвищення обсягів прямих іноземних інвестицій, які направлялися в Україну від країн Європейського Союзу. Так, у 2017 р. обсяг прямих інвестицій становив 36,277 млрд дол. США. У 2018 р. ця цифра зменшилася до 35,928 млрд дол. США, що відзначилося 0,83% спадом. У 2019 р. спостерігалася суттєве зростання на 17,68%, до 42,279 млрд дол. США. Проте в 2020 р. прямі інвестиції скоротилися до рівня 37,479 млрд дол. США, представляючи зменшення на 11,35%. В 2021 році прямі іноземні інвестиції з країн ЄС досягли 45,671 млрд дол. США, позначивши збільшення на 21,86% [19, с. 137-138].

Загалом варто звернути увагу на країни-партнери України в ПІІ в розрізі акціонерного капіталу протягом 2015-2019 рр. (додаток У) та (додаток Ф). Протягом 2015-2019 рр. частка прямих іноземних інвестицій в економіці України від Європейського союзу коливається в межах від 71,7% до 75,9%, тобто ЄС є головним інвестором України. Загальний розмір ПІІ через акціонерний капітал в Україні в 2019 р. склав 35809,6 млн дол. США, з якого 25972,3 млн дол. США (72,5%) надходить із країн-членів ЄС. Найвагомішими інвесторами є Кіпр, вкладаючи 10,4 млрд дол. США (36,7% від загального обсягу ПІІ, що надходить із ЄС), Нідерланди – 8,3 млрд дол. США (29,3%), Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії – 2,1 млрд дол. США (7,3%), Німеччина – 1,8 млрд дол. США (6,5%) та Австрія – 1,2 млрд дол. США (4,4%). Тим не менш, Кіпр є

офшорною зоною, що надає інвесторам можливість зменшення свого оподаткування, тому певна частка цих інвестицій в Україну може бути виведеними коштами із офшорних рахунків самими громадянами України [13, с. 115]. Порівняно з 2016 р. основні країни-донори залишилися ті ж самі, що і в 2019 р.

На завершення наведемо приклад компаній, що використала прямі іноземні інвестиції. Так, одним із таких суб'єктів є 150-річне підприємство целюлозно-паперового спрямування в м. Малин Житомирської обл. під назвою ПрАТ “Малинська паперова фабрика – Вайдманн”. Це яскравий приклад “brownfield investment” ще й із використанням акціонерного капіталу. Для кращого розуміння розглянемо частину історії розвитку підприємства.

На період Другої світової війни робота підприємства було призупинена, проте в 50-х рр. фабрика збільшила асортимент продукції та модернізувала виробництво. В 60-х рр. Малинська фабрика стала одним із найбільших виробників конденсатного паперу (промислового використання), основними партнерами стали такі країни як Китай, Німеччина, Румунія та інші. Зі здобуттям Україною незалежності підприємство стало державним, проте в 1995 р. набуло іншої форми власності – відкрите акціонерне товариство. За два наступних роки фабрика досягнула високої ефективності та увійшла до переліку стратегічно важливих підприємств для економіки України [27].

Вже в 2000 р. фабрика стала частиною структурного підрозділу швейцарської корпорації “WICOR Holding AG”, а саме компанії “Weidmann”, що входить до даного холдингу. В 2017 р. фабрика повторно змінила форму власності і стала приватним акціонерним товариством, оскільки 94,9% акцій викупив представник компанії “Weidmann Electrical Technology AG”. Таким чином ПрАТ “Вайдманн – МПФ” стала одним з елементів вертикальної інтеграції, оскільки зацікавила саме високоякісним виробництвом трансформаторного картону, що вкрай необхідний корпорації у зв'язку з видом діяльності. Що ж стосується віднесення даного вкладення до “brownfield investment”, то це пояснюється тим, що новий власник покращував подальше виробництво та добудовував цехи на основу вже наявних на момент купівлі фабрики потужностей [50].

Наразі МПФ покращує своє положення та виробляє майже всі види електроізоляційного паперу та картону. Таким чином підприємство стало одним із найважливіших в Україні та Європі серед виробників у галузі, залучивши іноземний капітал.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Для глибокого аналізу факторів, що впливають на прямі іноземні інвестиції в Україну, особливо в контексті післявоєнного відновлення та досягнення економічної стабільності, слід детально розглянути та оцінити наступні гіпотези.

1. **Політична стабільність.** Це один із ключових факторів, що впливають на інвестиційну привабливість країни. Політична стабільність знижує ризики, пов'язані з непередбачуваними урядовими змінами або соціальними заворушеннями, що можуть негативно вплинути на інвестиції. Для України, яка досі зазнає впливу конфліктів і політичної нестабільності, важливо демонструвати прозорість державного управління та здатність до ведення переговорів на міжнародному рівні.

2. **Людський потенціал.** Кваліфікована робоча сила є критично важливою для інвесторів, особливо в секторах із високою доданою вартістю. Інвестори часто шукають регіони з високим рівнем освіти та професіоналізму, оскільки це забезпечує більшу продуктивність та інноваційність. Україна має потенціал у цій сфері завдяки своїй системі освіти та значному числу висококваліфікованих спеціалістів.

3. **Розвинена промисловість і виробництво продукції з доданою вартістю.** Інвестори прагнуть вкладати кошти в країни, де вже існує розвинена промислова база, що може забезпечити ефективне використання інвестицій і швидке введення продукції на ринок. Україна має розвинені галузі, такі як агропромисловий комплекс, металургія та ІТ-сектор, що можуть стати привабливими для іноземних інвесторів.

Перевірка цих гіпотез вимагатиме збору детальної статистики, аналізу економічних і політичних тенденцій, а також оцінки правової системи та інфраструктурного розвитку України. Такий комплексний підхід дозволить

зрозуміти, які фактори справді сприяють залученню прямих іноземних інвестицій і які стратегічні кроки можуть бути зроблені для підвищення інвестиційної привабливості країни.

Верховенство права гарантує захист власності та прав інвесторів. Це важливо для забезпечення того, щоб інвестор відчував себе безпечно та впевнено в тому, що його інтереси будуть захищені, що робить інвестиції менш ризикованими та привабливими. В країнах із невизначеним політичним майбутнім і частими змінами у владі, інвестори можуть стикатися з ризиками, пов'язаними з нестабільністю і невизначеністю правового середовища.

Політична стабільність сприяє формуванню позитивного ділового середовища, оскільки вона передбачає підтримку бізнесу владою, що допомагає розвитку довгострокових і стабільних інвестицій, оскільки інвесторам легше розглядати довгострокові перспективи і приймати відповідні стратегічні рішення [2]. Загалом, політична стабільність та верховенство права створюють необхідні умови для ефективних інвестицій, сприяючи розвитку стійкої економіки і вигодам всіх учасників ринку.

Для підтвердження або спростування гіпотези було взято Індекс політичної стабільності (Political stability and absence of violence/terrorism), який щорічно розраховується Світовим банком для визначення ймовірності змін політичного спрямування у зв'язку з зовнішніми або внутрішніми факторами, що характерні країні. Оцінка ставиться кожній країні в діапазоні від -2,5 до 2,5 [32].

Для виконання регресійного аналізу за допомогою методу найменших квадратів в Excel та визначення ступеня залежності прямих іноземних інвестицій від політичної стабільності, нами було задіяно дані з 2008 р. по 2022 р. Залежною змінною моделі "Y" виступають прямі іноземні інвестиції, що виміряні у відсотковому відношенні до ВВП. Незалежною змінною – "X1" є індекс політичної стабільності, саме за оцінками, що виставлені Україні протягом заявленого періоду.

Отримані результати економетричної моделі (додаток X) надають розуміння залежності прямих іноземних інвестицій від рівня політичної стабільності та

верховенства права в Україні. За отриманими результатами отримуємо коефіцієнт кореляції зі значенням 0,6152, що вказує на помірний позитивний зв'язок між незалежною змінною та залежною. При цьому коефіцієнт детермінації складає 0,3785, що означає: 37,9% варіації пояснюється впливом верховенства права та політичного середовища. Значення p -value політичної стабільності – 0,0146, що свідчить про статистичну значущість моделі, попри те що модель слабка (додаток Ц).

Крім того вони пояснюють, що зростання індексу політичної стабільності на 1% стимулює збільшення частки прямих іноземних інвестицій у ВВП країни на 1,41%, тобто показник справді має вплив на обсяг прямих іноземних інвестицій. Сама по собі модель є слабкою, проте при використанні Індексу політичної стабільності, як одного зі змінних факторів, у комбінації з наступними розглянутими факторами, ситуація суттєво змінюється (додаток АА).

Щодо другої гіпотези, то варто розглянути показник промисловості, оскільки в більшості випадків інвестування відбувається з вкладенням у виробництво товарів із високою доданою вартістю. Така тенденція зумовлена тим, що ступінь розвитку економіки, фактично, залежить від виробництва та створює більше можливостей для подальшого розвитку країни.

Крім того, виробництво готової продукції, особливо для експорту, можна прирівняти до високого рівня технологічного розвитку, тому це сприяє залученню інвестицій і допомагає збільшити продуктивність праці, що також має користь інвестору [11]. Враховуючи це, в даному дослідженні, як незалежну змінну було обрано частку промисловості, яка виробляє товари з доданою вартістю, від загального внутрішнього продукту (ВВП). З метою аналізу впливу цього чинника на частку прямих іноземних інвестицій від ВВП України, було застосовано програмне забезпечення Excel для створення простої лінійної регресійної моделі. Залежність між змінними візуалізовано на рисунку (додаток Ш), тоді як детальні результати регресійного аналізу представлено в додатку Ю.

За результатами регресійного аналізу коефіцієнт регресії при індексу дорівнює 0,7495, що вказує на те, що з кожною одиницею підвищення відсотку

промисловості з доданою вартістю, залежна змінна, тобто прямі іноземні інвестиції, зростуть на 0,75%. Важливо врахувати, що значення p -value для незалежної змінної 0,0002, що значно нижче 0,05, що вказує на статистичну значущість. Приблизно 67,3% варіації прямих іноземних інвестицій може пояснюватися саме часткою промисловості у ВВП країни. Загальний ступінь лінійної залежності складає 0,8206, тобто присутній сильний рівень кореляції. В цілому показник дає зрозуміти на що саме орієнтується інвестор.

На завершення аналізу важливо врахувати взаємозв'язок між надходженням прямих іноземних інвестицій та людським потенціалом, адже ключовим фактором у будь-яких трансформаціях є людський капітал. Людський капітал можна визначити як сукупність навичок, знань, кваліфікацій населення та його освітнього рівня. Висококваліфікована робоча сила сприяє підвищенню продуктивності, створенню інноваційного середовища та розвитку дослідницької діяльності. Більше того, людський капітал сприяє економічному зростанню та підвищенню рівня конкурентоспроможності національної економіки, як зазначено в джерелі [31]. Незалежною змінною для моделі було взято індекс людського капіталу. Інакше Human capital index, що створений Світовим банком із метою виміряти знання, навички та здоров'я, який має працівник, спираючись при розрахунку на конкретні ризики відносно певних країн світу. Оцінка варіюється від 0 до 1, де 1 – це високий рівень [32]. Для оцінки було взято той самий часовий період, що і для інших показників, тобто 2008-2022 рр. Після проведення регресійного аналізу за допомогою Excel отримано результати (додаток Щ та додаток Я).

Нами отримано середній рівень кореляції за коефіцієнтом 0,5208. Рівень людського капіталу пояснює 27,1% вибірки, а p -value сягає 0,0465, що свідчить про значущість показника. Так при зниженні рівня людського капіталу в країні на відсоткову одиницю піде спад інвестування на 36,1%, оскільки маємо від'ємний коефіцієнт зі значенням 36,0572.

При об'єднанні всіх досліджуваних незалежних факторів в одну модель буде отримано результати (додаток АА). Коефіцієнт кореляції складає 0,9202, тобто

сильний зв'язок між прямими іноземними інвестиціями та всією сукупністю вибраних даних. Приблизно 84,7% варіації залежної змінної пояснюється незалежними змінними, тобто людським капіталом – X3, рівнем економічної свободи – X1 та розвинутою промисловістю – X2. У загальній моделі всі незалежні змінні є статистично значущими, оскільки в X1 має p-value в розмірі 0,0413, X2 – 0,0001, а X3 – 0,0048, що є нижчим за 0,05. До того ж зберігається практична важливість кожної з незалежних змінних. І так покращення політичної стабільності на 1% тягнутиме за собою підвищення частки прямих іноземних інвестицій у ВВП на 1,1%.

З точки зору мікроекономіки це пояснюється збільшенням впевненості та зниженням ризику для іноземних інвесторів в економіці країни. Покращення політичної стабільності зазвичай веде до підвищення довіри до уряду та зменшення перспектив політичних та соціальних турбулентностей. Це стимулює іноземних інвесторів розглядати країну як більш привабливу для вкладень, оскільки зменшується ймовірність втрат та невизначеності. Зростання промислового виробництва на 1% сприятиме підвищенню частки надходження прямих іноземних інвестицій на 1,2%, оскільки збільшення рівня промислового виробництва може вказувати на зростання економічного потенціалу країни та збільшення можливостей для інвестування. Іноземні інвестори можуть бачити зростаючу промислову продукцію як сигнал про потенційно вигідні можливості для розширення своїх бізнесів або встановлення нових виробничих підприємств у цій країні. А підвищення якості людського капіталу на 1% призведе до зростання ПІІ в Україні на 66,4%, що пояснюється підвищенням продуктивності праці та здатності населення працювати, що є ключовими складовими для росту економіки. Підвищення якості людського капіталу, такого як освіта, навички й здоров'я, може призвести до покращення рівня їх конкурентоспроможності на ринку праці та сприяти підвищенню продуктивності. Останнє в свою чергу призводить до збільшення обсягу виробництва, що відображається в зростанні показників промислового виробництва або ВВП.

Отже, всі досліджені нами фактори так чи інакше впливають на прямі іноземні інвестиції, тобто всі гіпотези можна підтвердити, а також покращити в ході подальших досліджень, оскільки прямі іноземні інвестиції можуть корелювати і з іншими показниками.

У додаток пропонуємо розглянути Індекс легкості ведення бізнесу в Україні, що, як мінімум теоретично, підтверджує, що інвестиційний клімат є досить важливим. До того ж він демонструє, які проблеми має Україна та що стримує іноземних інвесторів. Відповідно до складових Індeksu найпроблемнішими місцями для бізнесу в Україні, в тому числі іноземного, є процес закриття підприємства, що є занадто забюрократизованим та тривалим, захист прав інвесторів, який не надає належних гарантій останньому, та процедура під'єднання до електропостачання. Саме тому, окрім покращення комплексних факторів, що розглядалися на початку, важливо удосконалювати і внутрішнє середовище для спрощення ведення бізнесу нерезидентами та формування ефективного середовища, яке б викликало впевненість в інвестора в правильності його вкладень в українську економіку [26].

Формування привабливого інвестиційного клімату та покращення комплексних показників країни – це те, що стимулюватиме розвиток країни та залучення інвестицій, у тому числі ПІІ, що є чи не найбажанішими з усіх можливих. За для досягнення бажаного рівня розвитку важливо вносити відповідні зміни в країні. Подолання корупції, що супроводжується тінізацією економіки, оскільки станом на 2020 р. остання складала 31% відносно ВВП країни. Проте необхідні рішення, які потягнуть за собою не просто зменшення частки тінізації економіки, а сформують середовище, в якому корупція стане просто не вигідною. До інструментів досягнення даного ефекту пропонується завершення судової реформи, повна децентралізація та використання структури прийняття рішень «знизу вгору», дотримання доброчесності всіма суб'єктами діяльності та повна прозорість державного сектору економіки [4].

Подолання бюрократії можливе за допомогою дещо банального, але ефективного методу, а саме зменшенням повноважень державного сектору. Тобто

виконання певних видів робіт може виконуватися приватними суб'єктами господарювання. До того ж вагома частка документації та надання адміністративних послуг може бути перенесена в онлайн-середовище, що в додаток зменшуватиме корупційні ризики. Даний перехід вже дещо реалізується шляхом впровадження “Дії” та постійного додавання нових функцій до програми [12].

Пошкоджені виробничі потужності в наслідок війни звичайно мають негативні наслідки, особливо для компаній, що володіли ними, проте більшість вчених стверджують, що це зумовлює використання інноваційної складової. Таким чином, якщо не зациклюватися безпосередньо на руйнаціях, ми бачимо можливості для побудови чогось більш нового. Для допомоги бізнесу в даному аспекті важливо залучати грантову систему та іноземні інвестиції, особливо це стосується промисловості. В додаток нам відкриваються можливості для побудови нового військово-промислового комплексу, що також базуватиметься на нових технологіях та актуальних проблемах сучасних війн [35].

Європейська бізнес асоціація в своєму дослідженні висунула цілу низку проблем України, пов'язаних саме з логістикою. До завершення війни їх неможливо усунути повністю, проте слід прийняти певні рішення, що стосуються ланцюгів збуту для зменшення критичності проблем: перегляд звичних правил щодо управління запасами та його розподілом, оскільки Україна має дещо невизначені умови щодо, наприклад, інфраструктури, тому невідомо, що буде завтра і чи не прилетить ракета по одному з звичайних складів продукції. Також підприємствам важливо здійснювати постійний перегляд умов постачання, спираючись на доступні порти та інші можливості перевезення продукції. З боку держави лежить набагато більше завдань, оскільки після завершення війни важливо відновити дорожню інфраструктуру та забезпечити її відповідність іншим державам. Таким чином ми зможемо забезпечувати логістику не лише судноплавним шляхом, а й залізницею [25].

Вирішення проблем щодо забезпечення базових потреб бізнесу, продемонстрованих оцінками структурних складових індексу легкості ведення

бізнесу, є актуальним навіть за звичайних обставин, бо не говорячи вже про іноземних інвесторів, належні умови мають бути забезпечені всім бізнес-суб'єктам незалежно від джерел їх походження. Шляхи вдосконалення бізнес-клімату зачіпають кілька сфер так само як і виявлені проблеми. Недосконалість механізму захисту прав інвесторів потребує вдосконалення правового середовища країни в даній галузі, надання банківських гарантій щодо іноземних вкладів, дієвого страхування ризиків та розвинутої судової системи, що забезпечується нормативно-правовими нормами держави [23]. Крім того, ефективним інструментом можуть стати самі ж інвестори, оскільки їх залучення до процесу розробки та вдосконалення правового поля мінімізує ризики щодо неправильного трактування та охопить більшу частину проблем, які не видно з середини країни.

Складова щодо сприяння укладанню контрактів удосконалюється більше за рахунок відкритості країни та можливості електронного заключення договорів та їх обміну, що забезпечує швидкість та ефективність процесів. Наступне покращення більше відбувається за рахунок широкого представлення конкретних компаній на міжнародних виставках, ярмарках та по можливості на біржах. А підключення до системи електропостачання для підприємців в Україні та закриття бізнесу є надзвичайно тривалими процесами, переважно за рахунок бюрократичних бар'єрів, шляхи вирішення яких вже розглянуто раніше.

Індекс політичної стабільності України, на разі, складає -2,0 так само як і в період початку російсько-української війни, а в інші роки зазнає покращення, тому одним з основних факторів, що стримують прямі іноземні інвестиції є війна, що не дає інвесторові впевненості в подальшому функціонуванні бізнесу в країні. В даному разі для усунення проблеми потрібне лише успішне для України завершення війни, оскільки в іншому разі невизначеність у подальшому майбутньому країни буде лише посилена в наслідок суттєво іншого спрямування політики росії.

Людський капітал за результатами регресії має чи не найбільший зв'язок з інвестиціями, тому його потрібно розвивати, незалежно від наявного рівня. Крім

того, прийнято вважати, що розвиток людського потенціалу є основою соціально-економічного відновлення України після війни. Оскільки від людини та її навичок починає формуватися “ланцюг” економічного зростання. Так зі зростанням кваліфікації людини та стимулюванням інтелектуальної діяльності працівників настає підвищення продуктивності, а також позитивних економічних наслідків щодо рівня безробіття, обсягів виробництва, інфляції тощо. А вже далі на основі розвинутої економічної системи держава може забезпечити належний рівень добробуту населення [36]. Для досягнення високого рівня людського капіталу в Україні важливо забезпечити рівний доступ до медицини та впевненість у майбутньому, тобто пенсійні виплати на справедливому рівні. До того ж можливе формування приватних пенсійних фондів для зниження тиску на державу, проте спочатку необхідно забезпечити довіру до таких установ. А також має гарантуватися належний рівень соціальної підтримки незахищених верств населення [34].

Отже, для забезпечення привабливості України для іноземних інвесторів важливо реалізувати відповідні заходи, а саме забезпечити належні законодавчі зміни, підвищити довіру до України, завершити військові дії, зменшити рівень бюрократизації та корупції, мінімізувати наслідки криз для економіки країни. Загалом саме для покращення відносин з ЄС варто гармонізувати законодавство України у відповідності до правового забезпечення інтеграційного утворення, а також уподібнити умови бізнесу в Україні до європейських, що підвищить довіру до підприємницької діяльності в країні.

ВИСНОВКИ

1. Починаючи з 70-х рр. XX століття, прямі іноземні інвестиції в Україні розглядаються як окрема категорія, що включає грошові, майнові, інтелектуальні та інші цінності, вкладені іноземними інвесторами в підприємства та інші види діяльності на території країни з метою отримання прибутку та/або досягнення економічних, соціальних, інноваційних та екологічних результатів. У ході подальших досліджень було встановлено близько двадцяти ознак, за якими може проводитися класифікація цих інвестицій.

2. Роль прямих іноземних інвестицій постійно зростає в зв'язку з тим, що вони забезпечують обмін капіталами, технологіями та іншими ресурсами між країнами, сприяючи глобалізації економіки, а також економічному піднесенню країн-донорів. Інвестиції не є інструментом у вирішенні всіх економічних проблем та складнощів, проте при раціональному використанні роблять економіку більш конкурентоспроможними на світових ринках та сприяють покращенню соціальної складової країни-донора.

3. Під час криз, у тому числі викликаних війною, простежуються певні особливості використання прямих іноземних інвестицій. Залучення інвестицій відповідно відбувається за допомогою програм відновлення та/або загальної зміни стратегії країни, а також супроводжується розвитком інфраструктури, стимулюванням експорту та високою часткою державного втручання для відновлення основних економічно важливих галузей.

4. Україна за понад 30 років існування частіше стикається з кризовими явищами та не встигає отямитися від них, так у 2014 р. відбувся спад прямих іноземних інвестицій на 90,9%, а в 2022 р. – на 82,8%. До того ж прямі іноземні інвестиції до України не мають суттєвого впливу на її ВВП, а отже ПІІ в Україні недостатньо ефективні та й залучаються в досить малих об'ємах внаслідок неспроможності країни досягнути тривалої економічної рівноваги.

5. Привабливими видами діяльності для інвесторів в Україні, на основі попередніх досліджень, є промисловість та фінансова і страхова діяльність. До того ж найбільш захищеними від зовнішніх чинників, а саме війни є західні

області України, тому в подальшому можлива концентрація виробництв саме на даній території. Проте до війни областями, що найбільше приймали прямі іноземні інвестиції були: м. Київ, Полтавська, Харківська та Львівська області.

6. ЄС є найголовнішим партнером України в інвестиціях та відповідно саме він укладає базу для інвестиційної взаємодії України з іншими країнами. Обидві сторони сприяють цьому за допомогою зближення економік, а також просуванню нових форм інвестування з боку України. Особливу зацікавленість виявляють Нідерланди, Великобританія, Німеччина. А в Україні, попри війну, продовжують працювати та розбудовуватися компанії з іноземним капіталом, наприклад Вайдманн-МПФ.

7. Факторами, що сприяють підвищенню прямих іноземних інвестицій в економіці України є політична стабільність країни, що суттєво зменшують ризики з боку інвестора; людський капітал, що фактично забезпечує роботу, а й дає змогу розробляти та використовувати інноваційні підходи для отримання вищих економічних показників; розвинена промисловість країни, що забезпечує успішність країни на міжнародній арені та її місце серед світової спільноти; а також загальна привабливість країни, що формується на основі створених державою умов для надходження капіталу та функціонування бізнесу.

8. Для визначення шляхів покращення умов для інвесторів важливо знати, які проблеми існують у країні. Так було визначено такий перелік: значний вплив криз на економіку, корупція, бюрократія, зокрема в апараті управління, наслідки війни (логістика, зруйновані виробничі потужності, зменшення території придатної для постійної діяльності тощо) і т.д. Відповідними шляхами вирішення даних проблем являються ґрунтовні законодавчі зміни щодо захисту прав інвесторів, страхування та кредитування, пільгові умови для постраждалих інвесторів, що володіли потужностями в Україні, інноваційний підхід до відновлення та розбудови, забезпечення макроекономічної стабільності тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Батура О. В., Комарова, К. В. Іноземні інвестиції в системі становлення ринкової економіки України: монографія. 2002. Дніпропетровськ: Наука і освіта. С. 179
2. Біленко, Ю. І. Формування капіталу, прямі іноземні інвестиції та економічне зростання української економіки. *Науковий вісник УжНУ*. 2018. №21 (1). С. 19 - 23
3. Босак А. О., Жигадло О. І. Прямі іноземні інвестиції: вплив зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, проблеми і перспективи розвитку. *Науковий вісник УжНУ*. 2018. № 22. Частина 1. С. 32-37
4. Виганяйло С. М., Павленко Н. В., Пилипенко Н. М. Детінізація економіки України як чинник економічного зростання. *Економіка та держава*. 2021. №7. С. 21-28
5. Говорушко Т. А., Обушна Н. І. Сутність прямих іноземних інвестицій та їх класифікація. *Теорії мікро-макроекономіки*. 2013. №41. С. 91-99. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/10871>
6. Гришкін В., Хегай Є. Особливості інноваційного розвитку Південної Кореї. *Молодий вчений*. 2018. №10 (62). С. 757-760.
7. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 16.01.2024 р.)
8. Динник Т., Тараненко Ю. Фінансова нестабільність: причини виникнення та антикризові заходи подолання. Матеріали міжн. наук.-прак. конф. ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана». 2021. С. 30 - 32
9. Диха М. В., Диха В. В., Зима В. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан, тенденції та перспективи залучення. *Науковий вісник ІФНТУНГ*. 2022. №2 (26). С. 53-64
10. Железняк Я. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України: веб-сайт. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html (дата звернення 14.02.2024 р.)

11. Злотенко О. Б., Рудніченко Є. М. Аналіз динаміки та структури інвестицій промислових підприємств в Україні. *Науковий вісник УжНУ*. 2019. № 26 (1). С. 64 - 70
12. Козій Х. Особливості подолання бюрократичних проявів в публічному управлінні на основі зарубіжного досвіду. Матеріали нук.-практ. конф. Львів: ЛНУВМтБ ім. С. З. Гжицького. 2022. С. 111-115
13. Макаренко О. М. Аналіз прямих іноземних інвестицій в Україні. Матеріали конференції: Мирівідбудова та глобальне економічне зростання: фокус дипломатії. Житомир: ПНУ. 2023. С.114-117
14. Макаренко О. М. Інвестиційна привабливість України: виклики та перспективи. Матеріали конференції: Менеджмент, маркетинг, логістика: тренди та подолання викликів. Житомир: ПНУ. 2023. С. 125-129
15. Маслій В., Святослав П. Статистичний аналіз географічної структури прямих іноземних інвестицій в Україну. *Вісник економіки*. 2021. № 2. С. 160-175.
16. Михайленко О. Г., Красникова Н. А. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8046>
17. Міністерство економіки України: веб-сайт. Інвестиційна політика та міжнародне інвестиційне співробітництво. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
18. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/> (дата звернення 16.01.2024 р.)
19. Надвірнянський Ю. Міжнародна інвестиційна діяльність між Україною та Європейським союзом. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Том. 2. С. 136 - 141
20. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення 16.01.2024 р.)
21. Нестор О. Ю. Переваги та недоліки прямих іноземних інвестицій. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан*. 2022. С. 184-186

22. Нестор О. Ю. Ключові елементи економічного відновлення під час реалізації плану Маршалла. Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. 2023. С. 197-199.
23. Нечипорук О. В. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2714>
24. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом: монографія. К.: Лібра. 2002. С. 472
25. Пешко М. І., Завербний А. С. Проблеми та перспективи зміни ланцюгів поставок з метою мінімізування втрат під час війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1769/1705/>
26. Пивовар П. В., Макаренко О. М. Індекс Doing Business як індикатор розвитку бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 76-83
27. ПрАТ «Малинська паперова фабрика – WEIDMANN». Малинська міська територіальна громада: веб-сайт. URL: <https://malyn-rada.gov.ua/catalog/kudypity/prat-malynska-paperova-fabryka-weidmann> (дата звернення: 10.01.2024).
28. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. №93/96: за станом на 17.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2024 р.)
29. Реверчук Н. Й., Реверчук С. К., Скоморович, І. Г. та ін. Інвестологія: наука про інвестування: навчальний посібник. Київ: Атіка. 2001. С. 264
30. Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: підручник. К.: Либідь. 2005. С. 720
31. Самборська О. Ю. Людський капітал як фактор економічного зростання. *Економіка АПК*. 2019. № 6. С. 64 - 72
32. Світовий банк: веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення: 15.01.2024).
33. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. № 19 (3). С. 131-139

34. Шевченко Д. В. Інвестиції в людський капітал як фактор підвищення конкурентних переваг економіки. *Інноваційна економіка*. 2021. №5-6. С. 51-56
35. Шовкун І. А. Трансформація інноваційної активності підприємств під час війни. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ: НІСД. 2023. С. 140-146
36. Ясінська Т. В. Розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного відновлення України. *Освітня аналітика України*. 2022. № 2 (18). С. 88-98.
37. Конакова К. Індикатори інвестиційної привабливості національної економіки. *Проблеми та перспективи економіки управління*. 2021. № 2 (22). С. 43-50.
38. Сагірова Г. С., Захарова, О. В. Інструментарій оцінки рівня безпеки інвестиційного розвитку країн ЄС. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2021. № 21. С. 95-109.
39. DataBase. Countryeconomy.com: веб-сайт. URL: <https://countryeconomy.com/> (дата звернення 14.01.2024 р.)
40. Doing business 2012. Reforming to Create Jobs. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2012> (дата звернення 20.04.2022 р.)
41. Doing business 2020. Reforming to Create Jobs. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020> (дата звернення 20.04.2022 р.)
42. European Business Association: веб-сайт URL: <https://eba.com.ua/en/research/doslidzhennya-ta-analytyka/> (дата звернення 15.01.2024 р.)
43. Hymer S. H. The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment. *MIT Press*. 1976. С. 253
44. Kurtishi-Kastrati S. The Effects of Foreign Direct Investments for Host Country's Economy. *European Journal of Interdisciplinary Studies*. 2013. № 5 (1).
45. Nestlé в Україні: веб-сайт. URL: <https://www.nestle.ua/> (дата звернення: 10.01.2024 р.)

46. Paprzycki R., Fukao K. The Extent and History of Foreign Direct Investment in Japan. 2006. С. 29 URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=886000
47. Tarnoff C. The Marshall plan: Design, accomplishments, and significance. *Congressional Research Service*. 2018. № 18. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/R45079.pdf>
48. The World Bank. Ukraine. URL: <https://data.worldbank.org/country/ukraine?view=chart> (дата звернення: 20.01.2024 р.)
49. Transparency International. Офіційна сторінка. URL: <https://www.transparency.org/en> (дата звернення: 10.01.2024 р.)
50. Weidmann Electrical Technology AG. Офіційна сторінка. URL: <http://www.weidmann-mpm.com/> (дата звернення: 10.01.2024 р.)